

Liberal
Ελεύθερη ενημέρωση

SHARE

Σοσιαλισμός

05/03/2019 • 08:15

THINK TANKS

T ου David Prychitko

Ο σοσιαλισμός παραδοσιακά θεωρείται ένα πολιτικο-οικονομικό σύστημα που φιλοδοξεί να αντικαταστήσει τους θεσμούς της καπιταλιστικής οικονομίας της αγοράς με την κοινωνική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής, τον συνολικό οικονομικό σχεδιασμό, και μια εξισωτική κατανομή του πλούτου. Οι διαμάχες για τον σοσιαλισμό κατά τον 19ο αιώνα επικεντρώνονταν στο αν το σοσιαλιστικό σύστημα πρέπει να εγκαθιδρυθεί μέσω μεταρρυθμίσεων ή μέσω επανάστασης. Μια

δεύτερη διαμάχη εστίαζε στο αν ο πολιτικός μηχανισμός που θα επιφέρει αυτές τις αλλαγές θα πρέπει να είναι αποκεντρωμένος ή συγκεντρωτικός. Η μαρξιστική θέση ευνοούσε την επανάσταση και τη συγκέντρωση, και μέχρι και τον 20ο αιώνα κυριάρχησε σε κάποιες περιοχές της Ευρώπης και της Ασίας, ενώ το μεγαλύτερο μέρος του κόσμου υιοθέτησε μια μη επαναστατική μορφή σοσιαλισμού. Η κριτική της Αυστριακής Σχολής στον σοσιαλισμό κατά το διάστημα ανάμεσα στις δεκαετίες του 1920 και του 1940, σε συνδυασμό με την εμπειρία των σοσιαλιστικών καθεστώτων κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα, ενθάρρυναν την εμφάνιση μιας ολόκληρης σειράς από παρακλάδια του παραδοσιακού οράματος του σοσιαλισμού όπως το συνέλαβαν οι αρχικοί υποστηρικτές του. Αυτά τα παρακλάδια πήραν τη μορφή του σοσιαλισμού της αγοράς, του συμμετοχικού σοσιαλισμού, του φιλελεύθερου σοσιαλισμού, το αναρχοσοσιαλισμού και κάποιων ασαφών παραλλαγών του προνοιακού κρατισμού.

Στον βαθμό που ο σοσιαλισμός επιδιώκει την κοινωνική ιδιοκτησία και τον συνολικό σχεδιασμό, αντιμετωπίζει ένα μοιραίο επιστημολογικό λάθος, που διατυπώθηκε με τον πλέον σαφή τρόπο από τον Μίζες στη δεκαετία του 1920. Καταστρέφοντας την ιδιωτική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και συνεπώς εξαλείφοντας τις αγορές γι' αυτά τα μέσα, η σοσιαλιστική οικονομία καταργεί τις τιμές των κεφαλαιακών αγαθών οι οποίες αποτελούν το μέτρο της σχετικής τους σπανιότητας. Κάνοντάς το όμως αυτό, καταστρέφεται άθελα και η γνώση που αφορά τις σχετικές τιμές και τις εναλλακτικές χρήσεις των σπάνιων κεφαλαιακών αγαθών. Χωρίς αυτή την πληροφορία, όπως εύστοχα παρατήρησε ο Μίζες, κανένα συμβούλιο κεντρικού σχεδιασμού δεν έχει τη αναγκαία βάση για να προβεί σε ορθολογικό οικονομικό υπολογισμό. Ακόμη και αν οι σχεδιαστές επιδίωκαν να υπηρετήσουν το δημόσιο συμφέρον, θα είχαν πλήρη άγνοια ως προς το πώς να το κάνουν αυτό με τον καλύτερο τρόπο. Αν και μπορεί να πλημμυρίζονταν από τεχνικά δεδομένα και πληροφορίες ως προς την τρέχουσα διαθεσιμότητα των πόρων, δεν θα είχαν κριτήρια για τον υπολογισμό των πλεονεκτημάτων και του κόστους ευκαιρίας των εναλλακτικών σχεδίων δράσης. Θα διαπίστωναν στην πράξη ότι είναι αδύνατο να επινοήσουν ένα συντονισμένο σύνολο σχεδίων παραγωγής, κατανάλωσης και κατανομής που θα έφταναν στα επίπεδα του πλούτου και της περιπλοκότητας που παράγουν οι οικονομίες της αγοράς.

Τα συμπεράσματα του Μίζες οδήγησαν στη μεγάλη διαμάχη των δεκαετιών του 1930 και 1940 περί του σοσιαλιστικού υπολογισμού ανάμεσα στους οικονομολόγους της Αυστριακής Σχολής και τους υποστηρικτές του σοσιαλισμού της αγοράς, η οποία εξετάστηκε λεπτομερειακά από τους Steele και Lavoie. Ο σοσιαλισμός της αγοράς, όπως για παράδειγμα διατυπώθηκε στο έργο του Oskar Lange το 1936, παραδεχόταν έναντι των Αυστριακών ότι οι αγορές είναι απαραίτητες - οι προηγμένες οικονομίες δεν μπορούν να συντονίσουν εκατομμύρια ανεξάρτητα σχέδια χωρίς τα πληροφοριακά σήματα που παράγουν οι

τιμές αγοράς - γεγονός που έκανε τον Lange και τους ακολούθους του να επινοήσουν αφηρημένα οικονομικά μοντέλα που συνδυάζουν την κοινωνική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής με οιονεί καπιταλιστικές αγορές για τα καταναλωτικά αγαθά. Ο Lange πίστευε ότι οι κεντρικοί σχεδιαστές της οικονομίας, έχοντας μόνο την πληροφορία αυτών των τιμών των καταναλωτικών αγαθών, θα διέθεταν το αναγκαίο είδος γνώσης για να υπολογίσουν την αξία όλων των σπάνιων πόρων και των κεφαλαιακών αγαθών που χρειάζονται για την παραγωγή καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών. Όμως ο Lange και γενικότερα οι σοσιαλιστές της αγοράς δεν αντελήφθησαν ότι οι τιμές των καταναλωτικών αγαθών είναι η κορυφή ενός τεράστιου παγόβουνου. Η κατοχή αυτών των δεδομένων δεν παρέχει σχεδόν καμία πληροφορία ως προς το τι παραμένει αδιόρατο κάτω από την επιφάνεια. Το πρόβλημα του οικονομικού σχεδιασμού εστιάζει στον συντονισμό της υπόλοιπης κεφαλαιακής δομής που βρίσκεται κάτω από την επιφάνεια, της δομής που υποστηρίζει την παραγωγή των καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών. Οι σοσιαλιστές της αγοράς, παγιδευμένοι σε ένα υπερβολικά τυπικό και εμπειρικό άδειο μοντέλο αγορών και τιμών ισορροπίας δεν κατανόησαν το κεντρικό σημείο του αυστριακού επιχειρήματος εναντίον του σοσιαλισμού - ότι ο αποτελεσματικός συντονισμός προϋποθέτει όχι απλώς αγορές για τα καταναλωτικά αγαθά, αλλά και για όλα τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αυτών των καταναλωτικών αγαθών. Οι αγορές όμως για τα μέσα παραγωγής μπορούν να εμφανιστούν μόνο όταν υπάρχουν δικαιώματα ιδιωτικής ιδιοκτησίας επί των κεφαλαιακών αγαθών - δικαιώματα που ο σοσιαλισμός σταθερά επεδίωξε να καταστρέψει καθώς διαφορετικά θα πλησίαζε επικίνδυνα τον καπιταλισμό.

Μπορεί οι σοσιαλιστές της αγοράς να μην κατανόησαν πλήρως το αυστριακό επιχείρημα, αλλά και η πλειονότητα των οικονομολόγων, ενώ δεν εξυμνούσαν τον σοσιαλισμό της αγοράς, πίστευαν ότι ο Lange έδωσε μια, τουλάχιστον θεωρητικώς, ικανοποιητική απάντηση στην κριτική του Μίζες, και ότι η διαμάχη του σοσιαλιστικού υπολογισμού είχε εντέλει επιλυθεί υπέρ του σοσιαλισμού. Μόνο μετά την κατάρρευση των υφιστάμενων σοσιαλιστικών καθεστώτων στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και τις αρχές του 1990, άρχισαν οι οικονομολόγοι να εκτιμούν τα συμπεράσματα στα οποία είχαν φτάσει οι Αυστριακοί οικονομολόγοι περισσότερο από μισό αιώνα πριν. Η ιδιωτική ιδιοκτησία και οι αγορές για τα μέσα παραγωγής είναι αναγκαίο στοιχείο της προηγμένης κοινωνίας.

Παρά την παταγώδη κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων στην Ανατολή, κάποια καινούργια και ιδιαίτερα αποκλίνοντα οράματα του σοσιαλισμού - εναλλακτικές τόσο ως προς τον κεντρικό σχεδιασμό σοβιετικού τύπου, όσο και ως προς τον σοσιαλισμό της αγοράς της εκδοχής του Lange - έχουν κερδίσει δημοτικότητα μεταξύ της ριζοσπαστικής Αριστεράς. Για παράδειγμα, οι Michael Albert και Robin

Hahnel έχουν υποστηρίξει ένα αποκεντρωμένο μοντέλο του σοσιαλισμού που θα βασίζεται στα συμβούλια. Παρά το γεγονός ότι η εννοιολόγησή τους του συμμετοχικού σοσιαλισμού υποτίθεται ότι έχει επιλύσει όλα τα προβλήματα και τις αντιφάσεις του σοσιαλισμού του κεντρικού σχεδιασμού και της αγοράς, οι Albert και Hahnel παραβλέπουν το πρόβλημα του υπολογισμού και δεν απαντούν στις κατηγορίες που διατύπωσε ο Μίζες το 1920.

Παρόμοια επιρροή έχει το έργο του Murray Bookchin, που είναι η απάντηση των αναρχοκομμουνιστών στον αναρχοκαπιταλιστή μαθητή του Μίζες, Murray Rothbard. Τα αναρχοκομμουνιστικά οράματα του Bookchin - τον οποίο κάποιοι θεωρούν ως τον σημαντικότερο αριστερό αναρχικό μετά τον Κροπότκιν - για τον ελευθεριακό κοινοτισμό και την κοινωνική οικολογία έχουν διαδοθεί ευρέως μεταξύ μιας νέας γενιάς αναρχικών, ριζοσπαστών υπέρμαχων του περιβάλλοντος και σοσιαλιστών, όπως καταδεικνύεται μεταξύ άλλων από το έργο του Anarchist Research Group του David Goodway. Το έργο του Bookchin και των ακολούθων του όχι μόνο αγνοεί εντελώς τη διαμάχη του σοσιαλιστικού υπολογισμού, αλλά και ο ίδιος, όπως και ο Μαρξ, αρνείται δογματικά ότι η οικονομική επιστήμη μπορεί να διατυπώσει έγκυρες αξιώσεις ως προς την οργάνωση της κοινωνίας.

Οι περισσότεροι όμως απ' αυτούς που ακόμη υιοθετούν τον σοσιαλισμό έχουν στραφεί σχεδόν αυτόματα στο σύγχρονο κράτος πρόνοιας. Κάποιοι, όπως για παράδειγμα οι Joseph Stiglitz και Hilary Wainwright, έχουν εξετάσει σοβαρά την κριτική έναντι του σοσιαλισμού που διατύπωσαν οι Μίζες, Χάγιεκ και η νεότερη γενιά των οικονομολόγων της Αυστριακής Σχολής. Αυτοί έχουν υποχωρήσει αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα της ιδιωτικής ιδιοκτησίας και των αγορών για τα μέσα της παραγωγής, αλλά ζητούν έναν μεγαλύτερο ρόλο για το προνοιακό και ρυθμιστικό κράτος ώστε αυτό να διορθώνει ό,τι αυτοί χαρακτηρίζουν ως εγγενείς αποτυχίες στις δομές των κινήτρων και τις ιδιότητες διάχυσης της γνώσης του συστήματος της ελεύθερης αγοράς.

Η κατάρρευση του σοσιαλισμού στην Ανατολική Ευρώπη σίγουρα αναζωογόνησε τον θεωρητικό στοχασμό ως προς τα εναλλακτικά προς τον παραδοσιακό σοσιαλισμό μοντέλα. Πιο συγκεκριμένα, ήγειρε το πρόβλημα της οικονομικής μετάβασης προς μια οικονομία της αγοράς. Μολονότι οι ελευθεριακοί (libertarians) και οι κλασικοί φιλελεύθεροι μοιράζονται μια γενική κατανόηση των θεσμών της ελεύθερης κοινωνίας, έχουν εμπλακεί σε μια μακρά διαμάχη ως προς τις συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις που χρειάζονται οι μετακομμουνιστικές και την ταχύτητα με την οποία αυτές θα πρέπει να εισαχθούν.

Κάποιοι στοχαστές όπως ο Boettke υποστηρίζουν την προσέγγιση της θεραπείας-σοκ που περιλαμβάνει την τάχιστη αποσυναρμολόγηση της κρατικής γραφειοκρατίας και των ρυθμίσεων, και τη γρήγορη μετατροπή

της κρατικής ιδιοκτησίας σε ιδιωτική. Αυτή η προσέγγιση θα πρέπει να συνοδεύεται από μια αξιόπιστη μετάβαση σε ένα νομικό συνταγματικό πλαίσιο που ενθαρρύνει την ανάπτυξη και την εφαρμογή δικαιωμάτων ιδιωτικής ιδιοκτησίας και ελεύθερου εμπορίου ως προς τα μέσα παραγωγής. Η μεταφορά ενός ατόμου εξαρτημένου σε ουσίες έχει χρησιμοποιηθεί για να απεικονίσει τα προβλήματα μετάβασης επί σοσιαλισμού: η μία-κι-έξω προσέγγιση είναι ο αποτελεσματικότερος δρόμος για τη αποτοξίνωση ενός ηρωινομανούς, όσο επώδυνη κι αν είναι, και όχι η σταδιακή αποτοξίνωση μέσα στο χρόνο. Οι υπέρμαχοι αυτής της άποψης υποστηρίζουν ότι ομοίως και οι εξαρτώμενοι από τις καταρρέουσες σοσιαλιστικές κοινωνίες θα πρέπει να μπαίνουν στο καπιταλιστικό σύστημα της αγοράς όσο γίνεται γρηγορότερα. Η σταδιακή μεταρρύθμιση παρέχει υπερβολικά πολλά κίνητρα για την επαναφορά του κράτους.

Οι υποστηρικτές της σταδιακής μετάβασης, όπως ο Svetozar Pejovich, απαντούν ότι, μολονότι εμείς στη Δύση μπορεί να ξέρουμε ποιοι “σωστοί” θεσμοί συνιστούν μια ελεύθερη κοινωνία, δεν γνωρίζουμε τι ακριβώς θέλουν οι πολίτες των ανατολικοευρωπαϊκών κρατών. Οι άνθρωποι αυτοί φαίνονται να τρέφουν ένθερμα όσο και καταστροφικά εθνικιστικά αισθήματα, και συχνά θεωρούν ότι οι θεσμοί που εισάγει το κράτος δεν έχουν νομιμοποίηση.

Ο σοσιαλισμός, στις παραδοσιακές του διαστάσεις, είναι μια άθλια αποτυχία. Η κατάρρευση του σοσιαλισμού δεν συνεπάγεται αναγκαστικά ότι ο καπιταλισμός της ελεύθερης αγοράς θα επικρατήσει εξ ορισμού. Οι αγορές, το κέρδος και οι ζημίες, η επιχειρηματικότητα και ο ανταγωνισμός είναι πράγματι απαραίτητα συστατικά των προηγμένων κοινωνιών. Αυτές οι κοινωνίες όμως χρειάζονται εμπιστοσύνη και νομιμοποίηση για να λειτουργήσουν. Επίσης, οι θεσμοί της αγοράς είναι απολύτως ικανοί να υποστηρίξουν και ένα παρασιτικό, προνοιακό-ρυθμιστικό κράτος. Η απόλυτη όμως κατάρρευση του σοσιαλισμού ως οικονομικού συστήματος ευθύνεται για το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος της σοσιαλιστικής σκέψης στη μετακομμουνιστική μας εποχή επιτέλους αναγνώρισε την αναγκαιότητα των βασικών θεσμών της αγοράς.

Προτάσεις περαιτέρω μελέτης:

Albert, Michael, and Robin Hahnel. *The Political Economy of Participatory Economics*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1991.

Boettke, Peter J. *Calculation and Coordination: Essays on Socialism and Transitional Political Economy*. New York: Routledge, 2001.

Bookchin, Murray. Post-Scarcity Anarchism. 2nd ed. Montreal: Black Rose Books, 1986.

Goodway, David, ed. For Anarchism: History, Theory, and Practice. New York: Routledge, 1989.

Lange, Oskar. "On the Economic Theory of Socialism." On the Economic Theory of Socialism. Benjamin Lippincott, ed. New York: McGraw-Hill, 1964.

Lavoie, Don. Rivalry and Central Planning: The Socialist Calculation Debate Reconsidered. New York: Cambridge University Press, 1985.

Pejovich, Svetozar. "Institutions, Nationalism, and the Transition Process in Eastern Europe." The Economic Foundations of Property Rights: Selected Readings. Pejovich, ed. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 1997.

Prychitko, David L. "Marxism and Decentralized Socialism." Critical Review 2 no. 4 (Fall 1988): 127–148.

Steele, David Ramsay. From Marx to Mises: Post-Capitalist Society and the Challenge of Socialist Calculation. LaSalle, IL: Open Court, 1992.

Stiglitz, Joseph. Whither Socialism? Cambridge, MA: MIT Press, 1994.

Wainwright, Hilary. Arguments for a New Left: Answering the Free Market Right. Cambridge, MA: Blackwell, 1994.

--

--

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στα αγγλικά στην [Encyclopedia of Libertarianism](#) και παρουσιάζεται στα ελληνικά με τη συνεργασία του ΚΕΦΙΜ "Μάρκος Δραγούμης".

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

ΜΕΣΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Διαβάστε Περισσότερα

Η Opel στη 2η θέση της αγοράς τον Ιανουάριο

2025 Πνευματικά Δικαιώματα Φιλελεύθερος Τύπος Μον. Α.Ε.
Ταυτότητα • Όροι Χρήσης • Αποποίηση Ευθύνης • Επικοινωνία •
Πολιτική Απορρήτου

Μ.Η.Τ.: 242034